

non adeo nova dici possit, cum ea plures ante tenuisse referat CORNEL. A LAPIDE hic, inter quos ipse CLEM. ALEXANDRIN.

Ut vero dicta hactenus melius intelligantur, brevem hebdomadarum distributionem subjicimus.

HEBDOMADARUM DANIELIS CHRONOLOGICA DISTRIBUTIO.

Ab anno primo Cyri, quo Judæi ex captivitate Babylonica reversi, usque ad annum vigesimum Artaxerxis II. sive Longimani.	An. 49.
Inde ad initium regni Alexandri M. in Græcia.	68.
Hinc ad mortem Darii Codomanni, regis illius opulenti, Dan. 10. ab Alexandro devicti.	6.
A morte Darii ad mortem Alexandri M.	6.
Quia 1. Mach. 1. v. 8. dicitur: <i>et regnavit Alexander annis duodecim, et mortuus est</i> ; h. e. annis sex in Macedonia, juxta illud 1. Mach. 1. ubi dicitur, <i>post sex annos egressus de terra Cethim</i> , i. e. Macedonia, teste Epiphanio hæc. 30. et percussisse Darium: deinde sex annis in Asia.	
A morte Alexandri M. ad initium æræ Græcæ, sive Seleucidarum. 12.	
Exinde ad mortem Simonis Machabæi in Doch occisi, juxta 1. Mach. ult. v. 14. 15. et 16.	178.
Hic finitur Historia sacra.	
A morte Simonis ad Christum natum.	134.
A nativitate Christi ad ejus mortem, quæ contigit anno ætatis ejus trigesimo quarto inchoato, proinde anni, sed non completi.	34.

Summa 487.

Quod est dimidium hebdomadæ ultimæ. Proinde mors Christi in hac sententia incidit in annum Olympiadicum 808., h. e. annum quartum Olympiadis 202. Nativitas vero in 776. h. e., annum quartum Olympiadis 194., ut vult sententia communis.

ARTICULUS III.

IDEM MESSIÆ ADVENTUS EX EVERSIONE TEMPLI SECUNDI AMPLIUS JUDÆIS OSTENDITUR, ARGUMENTO PETITO EX AGGÆO ET MALACHIA PROPHEtis.

Cum visa templi secundi, quod duce Zorobabele, et Jesu Josedechi filio, soluta a Cyro captivitate Babylonica, restaurare cœperant Judæi, 1. Esdr. 3. angustia et paupertate, flerent Judæorum seniores, qui templi primi Salomonici magnificentiam et opulentiam viderant; Deus solaturus populum, et incitaturus, ut inceptæ fabricæ insistat, per Aggæum prænunciat prærogativas templi secundi præ primo, quod ad secundum templum Messias ipse venturus esset, his Aggæi cap. 2. verbis: *Quis in vobis est derelictus, qui vidit domum istam in gloria sua prima? et quid vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est, quasi non sit in oculis vestris? Et nunc confortare Zorobabel: confortare Jesu filii Josedec, Sacerdos magne, et confortare*

omnis populus terræ... Quia hæc dicit Dominus exercituum: adhuc unum modicum est, et ego commovebo cælum et terram, et mare et aridam. Et movebo omnes gentes: et veniet desideratus cunctis gentibus: et implebo domum istam gloria... Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quam primæ: ... et in loco isto dabo pacem.

Malachiæ vero prophetarum ultimi c. 3. *Ecce ego, inquit Dominus, mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos queritis; et angelus testamenti, quem vos vultis.*

71. Dico. Ex utroque vaticinio Messiam pridem advenisse evidenter evincitur.

Prob. Vi utriusque vaticinii Messias ad templum secundum venire debuit; ergo stante adhuc templo secundo. Subs. Atqui templum secundum pridem a Tito, sub Vespasiano Augusto, funditus eversum est; ergo etiam pridem et ante factam a Tito eversionem Messias advenit.

Prob. Ant. quoad 1^{am}. Qui in templum venturus hic prænunciatur, Messias est; quia solus Messias dici proprie potest *desideratus cunctis gentibus*; sicque vocatur Gen. 49. v. 10. Nec obstat, quod paulo aliter legatur in hebraico, et apud LXX.; in hebraico: *venient desiderium cunctæ gentes*; apud LXX. *venient electa omnium gentium*; non enim lectiones illæ differunt a Vulgata latina quoad sensum; nam in hebraico in verbo *bau* est enallage numeri, hebræis perquam familiaris; dum verbum duobus additum substantivis, quorum unum regitur ab altero, ut fit in allato vaticinii textu, convenit cum posteriore: exempla habes Gen. 4. v. 10. *Vox sanguinum fratris tui clamant ad me*. Job. 15. v. 20., etc. Sicque in hebraico sensus est: *veniet desiderium cunctarum gentium*, quod idem est, ac si diceres: *veniet desideratus cunctis gentibus*. Apud LXX. vero *τὸ electa* idem est, ac desideria; recte autem Messias sic dicitur *gentium desideria*, quia hic completurus erat earum desideria. Deinde solus Messias perfecte promissam illam *pacem*, scilicet Deum inter et homines dare poterat. Item ab illo solo major templi secundi gloria desumi potuit, cum quoad cætera templo Salomonico esset longe inferius. Demum quem Judæi antonomastice *queriebant, volebant*, solus Messias fuit.

Prob. Ant. quoad 2^{am}. scilicet Messiam venturum prædici ad templum secundum. Nam 1°. hoc patet ex particula demonstrativa *istam*; implebo domum istam gloria; et ne esset ulla aliter interpretandi libertas, in hebraico energice ponitur, *hanc istam*. 2°. De illo templo hic sermo est, quod respectu primi Salomonici multo erat vilis et angustius, ut flerent etiam Judæorum seniores, 1. Esdr. 3.; ad quorum proinde erigendos animos Aggæus a Deo missus; sed templum hoc erat templum secundum post captivitatem Babylonicam sub duce Zorobabele restaurari cœptum. 3°. Quia Aggæus quidem ait, hæc a se prædicta post *modicum* eventura: *adhuc unum modicum, etc.* Malachias vero *statim* venturum: *et statim veniet*; si autem de templo alio, post secundi destructionem futuro, sermo esset, falso uterque locutus fuisset, cum jam ultra 17. secula destructum sit templum secundum, quin spes ulla affulgeat a longe, excitandi templi tertii; imo hoc nunquam futurum sit juxta Dan. 9. *Usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio*. Hinc corrui Abarbanellæ Judæi recentioris interpretatio, vaticinium allatum de templo tertio explicare conantis.

72. *Obj. I.* Vaticinium Aggæi intelligi potest de Herode Ascalonita; quia 1°. sub eo Deus adeo commovit terram, ut decem omnino hominum millia oppressa fuerint, teste Josepho L. 15. Antiq. Jud. c. 7. 2°. Quia hic templum a Zorobabele constructum diruit, novumque extruxit; vel certe ita ampliavit secundum, et ornavit, ut eodem Josepho teste L. 15. c. 14. Antiq. splendore antecelleret Salomonico.

R. N. A. Quia, qui in templum venturus prænuntiatur, dicitur *cunctis desideratus gentibus*; sed hic Herodes Ascalonita non fuit; neque *testamenti angelus*, quod Malachias exigit. Hinc

Ad prob. 1^{am}. N. Cons. Deinde non de terræ aliquo motu duntaxat Propheta loquitur, sed et de commotione *cæli, maris, omniumque gentium*, qualis in illo terræ motu non fuit.

Ad prob. 2^{am}. Non diruit Zorobabelis templum Herodes, sed tantum, teste Josepho cit., antiquis fundamentis reliquis e templo Salomonico solutis nova imposuit; imo, teste eodem, L. 20. c. 8. porticus Salomonis intacta permansit. Porro templum ab Herode ampliatum splendore superasse Salomonicum vel oratoria hyperbole, vel adulatio fuit; patet inde: 1°. ex apparatu ad templum Salomonis adhibito, ad quod David bis mille quadringentos francicorum aureorum milliones reliquerat Salomoni; tantam enim summam faciunt talenta illa 1. Paralip. 22.; præter ea, quæ Salomon ipse addidit, quibus omnes Herodis divitiæ comparari nequeunt, qui regni Judaici tantum partem precario tenebat; imo, teste ipsomet Josepho L. 20. Antiquit. c. 8. Herodes a Judæis rogatus, ut porticum Salomonis orientalem pariter restauraret, recusavit, quod fabrica illa pecunias plurimas exposceret. 2°. Sic Josephus idem L. 19. Antiq. c. 14. ait, regiam Herodis domum templo Salomonico fuisse augustiorem; sed hoc ne Judæorum quidem unus affirmare ausus.

73. *Obj. II.* cum Abarbanella Judæo recentiore. Accentus non sunt coævi, nec primigenio cum hebræo idiomate nati, sed additi aliquot post Christum seculis; ergo vel plane detrahi, vel substitui possunt alii; proinde versus decimus sic interpungi, ut de tertio templo possit intelligi; velut: *magna erit gloria domus istius secunda*, quam nunc Judæi ædificatis. Deinde v. 10. *magna erit gloria domus istius novissimæ*, sive tertiæ, *plus quam primæ*.

R. Licet accentus hebraico idiomati coævi non sint; non tamen idcirco pro cujusvis arbitrio detrahi et mutari possunt, cum a Rabbis antiquioribus additi sint, qui, quomodo legendum esset, ex tradita a majoribus doctrina acceperant. Deinde N. quod præsens textus interpungi possit, ut Abarbanella vult; 1°. quia hæc interpunctio repugnat textui chaldaico, græco, et antiquis Rabbis. 2°. Quia contraria est textui hebraico ipsi; nam in hebraico non repetitur, *magna erit gloria*, uti repeti deberet cum particulis *et*, vel *item*, vel *sed*, vel simili; ergo hanc repetitionem ex suo cerebello Abarbanella confixit. 3°. Quia Deus vult solari Zorobabelem, ut constat ex præcedentibus, quod domus, quam exstruebat ipse, gloriosior futura esset, quam prima, *et quid vos videtis hanc nunc?* v. 4. Ergo sermo est de domo secunda, non tertia post Zorobabelem ab alio exstruenda.

74. *Obj. III.* Major templi secundi gloria deduci potest inde: 1°. quod ad

illud pervenerint majores divitiæ, ornamenta et munera; vel 2°. quod diutius steterit, quam primum; ergo.

R. N. A. quoad utrumque. *Quoad 1^{am}.* quia qualiacumque sint munera, quæ Cyrus, Darius, Artaxerxes, reges Persiæ, et postea Herodes, aliive principes in templum intulerint; nunquam æquare poterunt templi Salomonici opes; imo quidquid pretiosi illatum erat templo sive a regibus Persiæ, sive aliis, abstulit Antiochus, 1. Machab. 1. v. 23. 24. Deinde in templo Salomonico præter immensas opes erant arca fœderis, virga Aaron, præsentia Dei in propitiatorio, urim et tummim, ignis perpetuus, quorum nihil in templo secundo fuit. Denique Deus ipse declarat, se templi secundi gloriam non ab auro et argento repetere; quia 1°. propter hæc volebat commovere cælum, terram, mare, et aridam, omnes gentes, sed propter Messiam: *et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus*. 2°. Quia v. 9. ait: *Meum est argentum, meum est aurum*. Si enim contextus sumatur, hic sensus est, possem ornare templum istud opibus præ Salomonico; meum est enim argentum et aurum; sed ornabo illud Messiæ adventu, juxta antecedentia; *veniet desideratus cunctis gentibus; et implebo domum istam gloria*, nimirum desiderati illius præsentia.

Quoad 2^{am}. Etsi diutius steterit templum secundum, non tamen declarat Deus, quod inde majorem illius gloriam repetat. Dein sæpius profanatum fuit ab Antiocho 1. Mach. 1., a Romanis, Pompeio, Cassio, teste Josepho L. 14. c. 8. 13.

Obj. IV. Cum veniet ille *desideratus*, commovebit Deus *cælum, terram, mare et aridam, et omnes gentes*. Sed hæc in ortu Jesu Nazareni non evenerunt; ergo hic saltem dici Messias nequit.

R. N. *min.* Sed singula hæc sub Jesu Nazareni, veri Christi, nati tempora evenerunt. Nam commovit Deus *cælum*, multitudine angelorum canentium ortumque ejus pastoribus nuntiantium, Luc. 2. Stella apparente Magis, Matth. 2. Dein totum mundum adeoque terram, mare et aridam, omnesque gentes commovit Deus in descriptione *orbis universi* ex imperio Cæsaris Augusti, Luc. 2., populis singulis terra marique suas ad urbes, vel provincias, quibus accensiti erant, tendentibus. Prodigia alia, quæ cælo et terra evenisse dicuntur, referunt EUSEBIUS in Chronico, Orosius L. 6. c. 18. et 20: item L. 7. ex Dione, alique varia. Verum cum ex his prodigiis a scriptoribus Christianis complura rejiciantur ut supposititia, alia dubiæ fidei sint, rem Christianam contra Judæos non multum promovebunt. Sed neque his indigemus, cum ante allata sufficiant.

ARTICULUS IV.

MESSIAM ILLUM, QUI PRIDEM ADVENT, ESSE JESUM NAZARENUM VIRGINIS MARIE FILIUM A JUDÆIS CRUCIFIXUM OSTENDITUR.

Messiam advenisse pridem cum prophetiæ omnes, quibus ejus prænuntiatius adventus, impletus evidentius clament, quam ut negari salva ratione possit; Judæorum varii, ne Jesum Nazarenum Messiam esse fateri cogantur, ad fabulas et deliria confugerunt. Messiam suum natum in die destructionis

templi, nondum tamen apparuisse dicunt *L. Berachot* Hierosolymit. Distinet. *Hajah*. Idem in prima *Bereschit Rabba*, legere est, diverso tamen modo, quia nunquam sibi constant mendacia; additurque, Messiam illum natum fuisse cruentatum sanguine ob ruinam sanctuarii; sed flantibus ventis deportatum ad mare magnum, ubi lateat quadringentis annis, et octoginta in ascensu fumi apud filios Core, et octoginta in portis Romæ, et dein revertetur. In *L. Sanhedrin Dist. Chelock* ad quæstionem, quid faciat Messias in porta Romæ? respondetur: *Sedet inter pauperes, patientes infirmitates, sive leprosos*. Verum dum infelices fictitium Messiam suum hactenus frustra quæsiverunt in fumo apud filios Core, interque leprosos Romæ, nos modo Messiam verum illis in sacrarum Scripturarum luce monstrare conabimur, juxta Christi monitum olim datum perfidis, Joan. 3. v. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: et illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me*. Igitur

75. *Dico*. Messias qui in veteri lege promissus, jamque pridem advenit, est Jesus Nazarenus, Mariæ Virginis filius, a Judæis crucifixus.

Prob. Quia in hoc solo impleta sunt omnia, quæ in vero Messia implenda prophetæ prænunciaverunt. Ex his alia sunt, quæ ortum Messiae antecedere, alia, quæ comitari, alia, quæ subsequi oportuit: singula vero in Jesu Nazareno fuisse adimpleta nunc ostenditur.

ANTECEDENTIA ET COMITANTIA. Et quidem 1º. *nasci* debuit *ablato* ante *sceptro* a Juda, ut prophetia Jacobi patriarchæ vult, Gen. 49. Ante lapsas LXX. hebdomadas Danielis, in quarum ultimæ dimidio occidendum prædixerat Danieli Gabriel archangelus, Dan. 9. Utrumque vaticinium in Jesu Nazareno perfecte impletum fuisse, dant Articuli priores.

2º. *Ortum* trahere debuit *ex stirpe Abraham*, Gen. 12. v. 3., c. 22. v. 18., c. 28. v. 14. Descendere ex Davide, Is. 11. v. 10. *In die illa, radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum*. Item Ps. 88. v. 4. Quod Judæi ipsi affirmabant, tum interroganti eos de Messia Christo, cujus filius esset Messias, sine cunctatione respondebant: *David*. Matth. 22. v. 42. Sed Jesum ex stirpe Abraham esse ejus Virgo mater, Luc. 1. 55. insinuat: ex progenie Davidis esse, clamant cæci, Matth. 9. v. 27. *Miserere nostri, fili David!* turbæ, Matth. 12. v. 20. *Numquid hic est filius David?* Chananæa, Matth. 13. v. 22. *Domine, fili David!* turba plurima ipsa in urbe Jerosolyma et templo: *Hosanna filio David!*

3º. *Nasci* debuit in *Bethlehem* juxta Mich. 5. *Et tu Bethlehem Ephrata... ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israël, et egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis*. At Jesum nostrum natum esse in Bethlehem testatur Matth. c. 2. v. 1. *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda*.

4º. *Nasci* Messias debuit *ex Virgine*, Is. 7. v. 14. *Ecce Virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Id impletum in Jesu nostro legimus Matth. 1. v. 18.

Dicunt equidem Judæi τὸ *halma* non præcise significare virginem, sed simpliciter puellam, seu juvenulam ætate, sive dein adhuc virgo sit, sive non. Sed contra est, 1. quod vox *halma*, quæ derivatur a *latendo*, *halam*, virginem nunquam a viro cognitam, semper in hebraico importet. Sic Gen. 24. v. 42. dicitur de Rebecca, nondum adhuc experta virum. Exod. 2. v. 8. de

sorore Moysis adhuc virgine. Ps. 67. v. 16. de virginibus illibatis, etc. 2. Sic vocem hanc interpretantur versio chaldaica, sive paraphrastæ Chaldaei Onkelos et Jonathan, summæ apud Judæos auctoritatis: LXX. Interpretes idiomatis hebraici peritissimi, qui clare sic reddunt; ἰδοὺ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν. 3. Quia Isaias eo loco, ut spem regis Achaz omnipotentiae divinæ intuitu erigat, miraculum promittit maximum; et tanquam insolitum subjicit, futurum scilicet, ut *virgo concipiat, et pariat filium*: Sed si per τὸ *halma* significare voluisset juvenulam duntaxat ætate, quæ experta virum conciperet, quid in eo novi, nedum prodigii insoliti dixisset?

5º. Messiam *præcedere* debuit, qui pararet vias ejus, Malach. 3. v. 1. *Ecce ego mitto angelum meum, et præparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum suum Dominator, quem vos queritis, et angelus testamenti, quem vos vultis*. Id S. Joannes Baptista præstitit, Matth. 2., Luc. 1. Messiae nomen futurum prædicatur *Jesus*, i. e. Salvator, Is. 12. 51. 62., etc. Item: *Emmanuel* Is. 7. Sed hoc Christi nomen fuit, Matth. 1. Luc. 1. Quin in titulo crucis legebatur: *Jesus Nazarenus*.

6º. Omne morborum genus prædicatur *sanaturus*, patrando miracula, Is. 35. v. 4. 5. *Deus ipse veniet, et salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt. Tunc sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum*. Hæc autem præstitisse Christum, testantur Evangelistæ passim; similibusque aliis plena est historia Evangelica. Quin cum miraculorum ejus evidentiae oblectari non possent Judæi, arti illa diabolicæ tribuebant.

7º. Futuram Messiae *passionem et mortem* quoad singulas circumstantias tam distincte prænuntiaverunt Prophetæ, ac si adfuissent oculati testes. Consilium principum, sacerdotum et seniorum de perdendo Christo, et causam odii prædicat Sapiens c. 2., David Ps. 2. *Principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus*. Vendendum triginta argenteis, iisque emendum agrum figuli, Zacharias c. 11. v. 12. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos; et dixit Dominus ad me: projice illud ad statuarium, decorum pretium, quo appetitatus sum ab eis*. Conspnendum, cædendum in faciem, Jeremias Thren. 3. v. 30. *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis*. Isaias c. 50. v. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus et conspuentibus in me*. Flagellandum, et accusandum a falsis testibus, David Ps. 128. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*. Ps. 26. *Insurrexerunt in me testes iniqui*. Divisionem vestimentorum, Ps. 21. *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem*. Felle et aceto potandum, Ps. 68. *Bederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto*. Perforationem manuum et crucifixionem, Zacch. c. 13. v. 6. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum? et dicit: his plagatus sum in domo eorum, qui diligebant me*. c. 12 v. 10. *Aspicient ad me, quem confixerunt*. Cætera opprobria, dolores, circumstantias, David Ps. 21., Isaias c. 53. prædixerant. Quæ vaticinia in Domino Jesu nostro ad apicem impleta fuisse, testes non solum libri Evangelistarum sunt, sed et ipsa urbs Jerosolyma, in cujus illa oculis evenerunt.

8º. Occisus Messias *resurgere* a mortuis debuit juxta Ps. 15. v. 10. *Non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corru-*

tionem. Quæ non alium, quam Messiam attinent; hic enim *Sanctus Dei* antonomastice dicitur; sicut Dan. 9. *Sanctus Sanctorum*. Certe de Davide intelligi non possunt, ut volunt Rabbini recentiores; David enim defunctus corruptionem vidit, h. e. expertus est. Unde et Petrus Act. 2. v. 31. Paulus Act. 13. v. 33. hoc Davidis vaticinio sine metu contra Judæos usi. Deinde etsi permittatur Judæis, antecedentia in Ps. cit. Davidem de se ipso loqui; non tamen hoc de contextu subsequenti dici potest, ipso hoc indicante Davide, cum in antecedentibus fere loquatur in præterito, postea vero a v. 40. ut propheta in futuro. Jam vero Christum nostrum die tertio, velut ipse prædixerat, Matth. 12. v. 40., resurrexisse a mortuis referunt Evangelistæ uniformiter omnes: Apostoli prædicabant palam ubique, et coram principibus iisdem, qui Jesum condemnaverant, Act. 3. v. 13., Act. 4. v. 10.; quin ab his falsitatis redargui potuissent; aut haberent, quod Petro contradicerent, Act. 4. v. 13. 14.

9°. Demum *ascensionem* Christi prædixit David Ps. 67. v. 19. *Ascendisti in altum: cepisti captivitatem*, Ps. 109. v. 1. *Dixit Dominus Domino meo: sede a dextris meis. Missionem Spiritus sancti*, Joel c. 2. v. 28. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filie vestrae*. Cum his vero confer, quæ de Christo nostro refert historia Evangelica Matth. ult., Item Marc., Luc. Act. 1. v. 9. Act. 2. etc.

ARTICULUS V.

EX SIGNIS ET VATICINIIS ALIIS JESUM NAZARENUM ESSE VERUM MESSIAM IN LEGE PROMISSUM OSTENDITUR.

Hic illa comprehendimus, quæ ex Messiaæ adventu SUBSECUTERA præannuntiarunt Prophetæ, e quibus cum alii varia, ut Illustriss. HUETIUS in demonstr. Evang., noster THYRSUS GONZALEZ in Manud.; nos duntaxat sequentia magis efficacia delibamus.

76. 1um. est, Mosaicæ legis et fœderis rescissio; e contra legis novæ et novi pacti institutio. Disertis verbis utrumque a Jeremia prædictum c. 31. v. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israel et domui Juda fœdus novum; non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Egypti: pactum, quod irritum fecerunt... Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam*. Hinc primo conficitur, pacto et legi veteri revera subrogari debere legem novam cum pacto novo; proin cum alibi fœdus Mosaicum vocetur *legitimum sempiternum*, vel dicatur *æternum*; non posse hoc intelligi de æternitate absoluta, sed certa duratione temporis, ut amplius dicitur in *object*. Cæterum, qui potestate polleat abrogandi legem antiquam, et condendi novam, non alius esse quam Messias potest; is enim solus ex Rabbiorum veterum tum recentiorum consensu, cum venerit, toti mundo dominabitur, huic dando leges, juxta illud Ps. 71. *Adorabunt eum omnes reges terræ, et omnes gentes servient ei*. Et quod Isaias c. 33. de Messia dixit:

Dominus Legifer noster. Proin solum inquirendum, an immutatio illa jam e venerit, Jesum Nazarenum D. N. subsecuta? hic enim cardo vertitur, Judæis pro lege sua plus, quam pro aris et focis pugnantibus. Igitur

Subsumo: Atqui facta est illa immutatio, de qua Jer. 31., et subsecuta Jesum Nazarenum D. N. Ergo.

Prob. subs. 1^a. p. Abrogata est Mosaica lex, si 1°. abrogatum sit sacerdotium Leviticum: 2°. Si abolita sacrificia: 3°. Si antiqui fœderis condiciones non amplius servet ipse Deus: 4°. Si usque adeo legis veteris observantiam Judæis fecerit impossibilem: atqui hæc ita se habent; ergo. *Maj.* in dubium vocari non potest a Judæo rationis compote; nam cum Mosaicæ legis potissima pars sita esset in sacerdotii Levitici cultu ac religione, illudque cum hac necessariam haberet connexionem; sublato sacerdotio lex ipsa subsistere non potuit. Idem ex sacrificiis abolitis sequitur; quorum abolitionem quidem Deus adventus Messiaë signum manifestum posuit, ut ex professo dicitur infra. Ac demum si Deus ipse, inter paciscentes pars potior, stare amplius pacto nolit, vel ipso facto declaret, quod usque eo, non ultra, se servaturum pactum promiserit; imo faciat, ut pars altera implere pacti condiciones non possit; qua ratione pactum subsistet, quod non nisi conventionem duorum perficitur? Hinc

Prob. min. quoad sing. membra. Quoad 1um. quidem et 2um. infra ex professo. Hic igitur interim *prob. quoad 3um.* Vi pacti illius obstrinxerat se Deus ad regendam et protegendam Judæorum gentem, ceu *populum peculiarem*, h. e. speciali providentia, qua *peculium*, sive thesaurum tuemur; ut proin Judæorum gens antonomastice diceretur *populus Dei*, et forma regiminis ab initio esset pure *theocratica*. Licet autem postea maxime post captivitatem Babylonicam ab externâ administratione Reipublicæ gradatim recesserit Deus, sicque Theocratia fuerit sensim imminuta; nunquam tamen rescissum est fœdus Sinaicum, nec consequenter Theocratia, per illud fœdus instituta, fuit prorsus abolita, usque ad Christum regem, sive Jesum Nazarenum. Non diffitentur hoc Judæi; et, si malitiose vellent, ipsis clare ostenditur.

Nam 1°. abolita non fuit Judicium et Regum tempore; cum horum electio ad Deum pertineret, non ad populum, juxta præceptum clarum Deut. 17. Deinde reges non habebant summam potestatem *legislativam*, quæ illi duntaxat competit, qui omnia supremæ majestatis jura habet; sed *executivam*, qua vicarii Dei, Deut. 17. v. 18. licet cætera aliis prærogativis pollerent, ac proinde Theocratia non nihil imminuta, non tamen penitus ablata fuerit; sicque explicari et conciliari debent textus 1. Reg. 8. et 1. Reg. 12. de quibus n. 27.

2°. Post captivitatem adeo pactum non sustulit Deus, ut potius renovarit Agg. 2. v. 3.

3°. Post Malachiaë prophetarum ultimi tempora, licet quoad administrationem externam multis gradibus recesserit Deus; item spiritus cessaret propheticus; non tamen omnino omnia specialis suæ providentiæ pignora, etsi rara essent, sustulit Deus, ut ex historia Machabæorum liquet; usque dum nascituri Messiaë appropinquaret tempus. Atqui a 1700. annis et ultra populi Judaici res prorsus deseruit, nec ullum obiit regiae potestatis officium: nullum dedit providentiæ suæ prioris indicium; nullum ad Judæos prophetam